

Фабіцька Є.О., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Варавва І.П., старший викладач

ЩОДО ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Складність і багатогранність будь-якої сучасної наукової проблеми зумовлюють необхідність її вивчення різними рівнями методології науки.

Метою вивчення філософії права є отримання знань про пізнання права, вміння розрізняти й з'єднувати ключові категорії права, виявляти їх методологічні особливості тощо. Філософія права не має на меті вирішувати конкретні проблеми юриспруденції, а лише допомагає чіткіше усвідомити власну позицію та впорядкувати знання. Основні проблеми права знаходять своє вирішення саме на філософському рівні. У цьому і полягає складність такого феномену, як право, і ця особливість визначає фундаментальну роль філософії права в системі права.

Існує досить «широка» і, навпаки, «вузька» інтерпретація змісту терміну «методологія філософії права». Своєрідним компромісом між ними є багаторівневий підхід, коли виявляються такі загальні методи наукового пізнання, як аналіз і синтез, дослідження права від абстрактного до конкретного; загальні міждисциплінарні методи пізнання; теорія і методи конкретної науки, галузі знань; методика конкретних досліджень.

Дослідниками права визначено два найважливіші підходи в обґрунтуванні науки філософії права – історичний та сучасний. Історичний підхід ґрунтується на тому, що всі сучасні проблеми права завжди хвилювали людство протягом усього його існування. Відомо, що філософія права – стародавня наука, яка має багату історію. Філософсько-правові погляди висловлювали ще філософи Давньої Індії та Давнього Китаю.

Епоха античності відома філософсько-правовими вченнями грецьких і римських мислителів [1]. Наприклад, Гомер використовував поняття – «справедливість», «правда», «звичай», «звичаєве право», «закон». Гесіод стверджував єдність справедливості й закону. За Протагором, «людина – міра всіх речей» з позиції договору між людьми встановлюються правопорядок і закони. Софісти проголошували відносність всього і демонструвала умовність державних законів, правових норм і моральних оцінок.

Сократ переконував, що зло походить від незнання, і головне завдання мудреця зводиться до встановлення шляхом діалогу справжніх добра і справедливості. Проблеми справедливості досліджувались у творах класиків античної філософії – Платона й Арістотеля. За Платоном, досконалою є лише та держава, яка прямує до блага і справедливості. Він відкрив особливість ідеальної держави, за якою закони мають повністю регулювати життя громадян (від народження і до смерті). Тобто, вся життєдіяльність громадян має нормуватися, а закони повинні захистити суспільство від руйнівних впливів.

Арістотель збагатив світовий досвід вченням про два види справедливості. Урівнююча справедливість (як арифметична співмірність злочину і покарання) та розподільча (як соціальна співмірність частин суспільного багатства). Він розділяв право на природне (незмінне) та умовне (волевстановлене), зафіксоване у звичаях і нормах. Вчення філософа значно вплинуло на становлення європейської морально-правової думки.

Ціцерон ґрунтовно розробив вчення про право і закон з позиції природного права у своїх працях «Про закони», «Про державу». Філософ сформулював важливий правовий принцип – право, встановлене законом, однакове для всіх.

Як бачимо, у творчості майже всіх видатних філософів проблеми історії філософії права посідають вагомим місце.

Це притаманне і філософам періоду середньовіччя – Ав. Блаженному, Т. Аквінському, які у своїх працях розкривали предмет філософії права, ідеї природного і позитивного права, справедливість, свободу, права людини.

У XVI–XVIII століттях – період Нового часу і Просвітництва в Європі виникає новий напрям – школа природного права. Зокрема, Г. Гроцій – голландський політик, дипломат і юрист розкрив закони природного права, які беруть початок у розумній природі людини. Важливими для розвитку філософії права є концепції англійських філософів – Т. Гобса, Дж. Лока. За Т. Гобсом важливим є природний закон – свободи людини робити все, що має доповнюватись обов'язком. Дж. Лок вніс вагомий вклад у розвиток політичної доктрини лібералізму, висловивши ідею про поділ влади на законодавчу, виконавчу і федеративну для впорядкування суспільства та обґрунтував її у праці «Два трактати про правління».

Цікавий погляд на людину як на самодостатній чинник світу висловив І. Кант. Філософ стверджував, що визначення поняття і предмета права є складним, адже воно належить до філософських понять, в основу якого покладено принцип свободи. Зокрема, класик

пояснював: «Право – це сукупність умов, за яких сваволя однієї особи сумісна зі сваволею другої з позиції всезагального закону свободи» [2].

Від XIX століття проблеми науки про право вчені розглядають як філософію права.

Своє становлення, як наука, пройшла і українська філософія права. Вагомий внесок у розвиток української філософії права здійснили професори Києво-Могилянської Академії, Київської духовної академічної філософії, університетів Св.Володимира у Києві, Харківського, Новоросійського (Одеського), Львівського. Зокрема правознавців, – С. Дністрянського, Б. Кістяківського, О. Огоновського, Є. Спекторського, В. Старосольського, Ф. Тарановського, А. Фатєєва, П. Юркевича, К. Яроша [3].

Викликає інтерес філософсько-правова концепція Б. Кістяківського, який розкрив розвиток філософії права російською ліберальною інтелігенцією, що прагнула подолати історично сформовану неповагу до права та подолати кризу юриспруденції початку XX ст.

У 2002 році була заснована громадська організація «Всеукраїнська Асоціація філософії права і соціальної філософії». Метою діяльності асоціації є формування засад правничих і соціальних наук, що ґрунтуються на ідеях верховенства права, демократії та прав людини. Українська асоціація увійшла на правах національної секції до Міжнародної Асоціації філософії права та соціальної філософії (IVR). Львівський університет започаткував антрополого-правові дослідження в Україні, створивши філософсько-правову школу з антропології права.

Отже, методологія права є своєрідним синтетичним науковим утворенням, яке є проміжною ланкою між філософією і теорією права. Методологія права являє собою систему світоглядних принципів, що виявляють себе на всьому шляху дослідження права, а також обґрунтування такої ідеї.

Література

1. Альчук М.П. Філософія права Богдана Кістяківського: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 300 с.
2. Марченко О.В. (2015) Філософія права. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/628/1/Частина.1.pdf>
3. Філософія права: підруч. / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/FilosofUchebn2009.pdf